

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 30. aprila 1873.

O b s e g: Šampanija Avstrijska. — Na vojsko! Na vojsko! — Gospodarske skušnje. — Nova cestna postava za deželo Kranjsko. (Konec.) — Še enkrat „Laib. Schulzeitung“ in gosp. Sima. — Štajarski glas za direktne volitve na Štajarskem. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Šampanija Avstrijska.

Od viteza Morica Vesteneka v Mirni.

O sv. Martinu, to je, 11. novembra dospemo navadno do začetka zime; takrat nastopi doba, ko mošt „krstimo“ po ljudski govoricu za „vino“. Od tega časa z moštom ne moremo več tržiti kot s sirovim pridelkom, odslej postane živež ter ga zadene vžitninski davek.

Kdor je dalje časa živel na Dunaji, vedel bo povedati, kako oživljajočo moč da ima novo vino „letošnjik“ (Heuriger) imenovano, pri labkokrvnih Dunajčanih, ki ga zovejo tako do konca družega leta, ko pride novi mošt, ki poprejšnjega še le vrsti med „staro“ vino.

Kakor dobra vina večidel, tako tudi Avstrijska postanejo sčasoma močnejša, a tudi bolj težka in trda.

Al kot vedno mlada penina, ki razvedruje človeku um ter mu enakomerno segreva srce in kri, slovijo do slej edino le šampanjec. Zarad tega pa je tudi oni kraj Francoskega, ki je po naravi v kmetijskem obziru sicer zadnji, došel do imenitnosti, ki je nima noben drug kraj sveta. Pri vseh imenitnih obedih, v mrzlih in toplih krajih, na ladijah, povsod nahajamo šampanjec, ki se peni in gomizlja v kozarcih, da je veselje; gotovo ni shoda diplomatov, gotovo se ni še nikjer mir sklenil po vojski, da ne bi bil pri obedu tekkel — šampanjec!

Ta prednost dozdeva se mi kot monopol, ki ga je narava poklonila le Šampaniji, kajti razloček med umetno izdelanimi peninami in pa pravim šampanjcem je tak kakor med svincom in srebrom, med bombakom in zlatom, med mrzlo luno in gorkimi solničnimi žarki.

Avstrijsko Oggersko prideluje jako obilo vina. Vino nadvojvodine Avstrijske je enako vinu ob Renu; žlahne trte južne Štajarske dadó izvrstna namizna vina; žareča Oggerska vina slovijo po vsi Evropi; vino Ilirsko-Dalmatinsko ima moč in sladkost sekt-vina Grškega.

Manj znano pa je, da se tudi v Avstriji nahaja dežela Šampanija, ktera se pa dozdej razviti ni mogla, ker je bila oddaljena od ceste svetovnega prometa in ker so jo mejile poprej malo razvite dežele Oggerske in Turške. Ta dežela je naša Kranjska. Oni del dežele proti jugu od Ljubljane do Metlike in do meje proti Karlovcu, toraj nekdanja „slovenska okrajna“ prideluje od nekdanj obilo vina. Med tem, ko ima nadvojvodina Avstrijska vinograde po ravninah, Štajarsko po gorah, se nahajajo vinogradi na Kranj-

skem sploh po solnčnih brežinah, do katerih mrzlina ne pride. Kranjska ima 17.000 oralov vinogradov ter prideluje na leto poprečno 250.000 veder vina, vedro po 40 bokalov. To vino, ki ga kmet prodaja po 3 do 6 gold. vedro, med tem ko vedro najboljšega Avstrijskega ali Oggerskega vina stane 20 do 30 gold., bilo bi posebno sposobno za to, da bi šampanjca delali veliko na Kranjskem.

Zelenika, Belina, Kraljevina, Črnina, Muškatelec in drugo plemenito trsje razprostira se tu večidel vprek po škrlnatem laporji, ki se prav rad razdrobi na zraku in čez leto dobro zemljo dá. Vino je lahko, stanovitno, prijetno za pijačo, napravi žejo, oživlja kri pa ne teži glave, ter ima v nekterih vinogradih toliko ogljenčeve kisline, da že po naravi vrè in šumi kot narejeni šampanjec. Največi del tega pridelka popije zdaj kmet sam, ker ga ne vé bolje obrniti, in ta kapljica nareja največ prešernosti med sicer prav mirnimi prebivalci.

Laška vina so tudi lahka, a ne stanovitna; Nemška vina so sicer stanovitna, a so težka in malo sladka; Štajarska in Oggerska vina so sladka, pa premočna za kri in možgane, tako tudi Dalmatinska; — le malo znano Kranjsko vino ima vse lastnosti šampanjca; ono je lahko, sladko in je stanovitno.

Da bi se v tej deželi ustanovilo društvo, ktero bi nakupovalo vina, ga izdelovalo za šampanjca, — društvo, ki bi umelo kletarstvo in skrbelo za razprodajo, gotovo bi naše vino postalo najboljši konkurent Francoskemu šampanjcu. To bi pa tudi pripomoglo k stanovitnemu blagostanju naše v tem obziru dozdej zanemarjene dežele, to bi pospešilo gospodarstveni dobiček vse Avstrije.

Doslej Dolensko, o katerem je govorjenje, nima nobene železnice, ker železnica od Zidanega mosta do Zagreba pelje po nizki dolini Save na vzhodnejši meji dežele, ker je popolno ločena po strmih višavji od Kranjskega. Ravno tako bilo bi deželi na škodo, ako bi Trbiško-Ljubljansko-Karlovaška železnica peljala po nizki dolini Krke v suhi Krajini, ki je ravno tako po strmih višavji ločena od vseh rodovitnih Dolenskih krajev; taka črta bi koristila le Hrvatom; Dolensko bilo bi zapuščeno, ločeno od trgovine, ne bi moglo spečati vina, žita, živine. Da bi pa železnica od Ljubljane do Karlovca peljala po rodovitnih krajih Dolenskega, toraj po Temeniški dolini od Višnjegore čez Trebno v Novomesto, in da bi se do Auerspergovih fužin v Dvoru v korist dežele napravila postranska železnica, potem bilo bi Dolensko zvezano z veliko trgovino in bi se je moglo udeležiti vspešno. Kedar dospemo do tega, česar naj po vsi moči pospešujejo zastopniki dr-

žave in dežele, takrat je podlaga dana, da ustanovi se društvo za vinsko kupčijo s kletarstvom, kakor že davno v Mariboru na Štajarskem, katero bi, kar je vendar tako lahko mogoče, narejalo šampanjca ter ga strževalo na korist in čast naše uboge dežele ter vse Avstrije.

Zraven vina, „Liebfrauen“ imenovanega, memo „Johanisbergerja“, Šotolafita, Moeta, Žaksona in Silerija naj bi se prihodnjič povsod prodajal tudi šampanjec Dolenski kot pravi „Elisir d' amore“, in Dolensko bi prav kmalu slovelo kot Šampanja Avstrijska. V to naj pomoz Bog!

Na vojsko! na vojsko!

Kam neki? — Na kebre (hrošče), ki jih bo menda letos sila veliko! Tako piše „Novicam“ iz Gorenškega spoštovan rodoljub ter prša: ali ne bi dala sl. družba kmetijska ali sl. deželni odbor nekoliko denarne podpore, da duhovni in učitelji, kakor prejšnja leta in lani za lov metuljev, osrčijo šolsko mladino z nekolikimi groši? Taka darila — piše gospod — donšajo dvojni dobiček: prvi je ta, da se z zdatnim lovom kebrov odvrne neizmerna škoda, ki jo kmetijstvu prizadeva ta mrčes v podobi kebra in črva; drugi dobiček pa je ta, da se s temi darili najbolj praktično šolski mladini vcepi nauk o škodljivosti te živali. Nova zima s snegom in mrazom na sv. Marka dan je sicer morebiti pokončala nekoliko tega mrčesa — al brž ko ne le prednjo stražo — avantgardo. Naj bi se tedaj od kodar koli dale premije za keberski lov; na dobre obresti bode naložen ta mali kapital!*)

Gospodarske skušnje.

* *O cepilni smôli in petroleji.* — Ker so „Novice“ nedavno priporočale novo cepilno smôlo, naj povem, kako nesrečen sem jez bil pred dvema letoma s smôlo, ki se je tudi po časnikih priporočala in je bila zmes iz ribje masti in smrekove smôle. Kar koli sem s to smôlo cepil, vse se mi je posušilo. Tako sem tisto leto zastonj cepil kakih 700 divjakov. Ribja mast se je namreč na solncu ogrela in vzlezla je med cepiko in divjak, ter tako branila, da muzga divjakova ni mogla do cepike. Tudi neki drug prijatelj mi je tožil, da se mu je ravno taka godila. Ne le tedaj, da sem zastonj delal in žalost imel nad praznim delom, temveč zasmehovali so me nekteri, češ, da dela ne zastopim. Ni tedaj varno, vsako novo reč na veliko poskušati, da, če res ni prida, škoda ni prevelika. — Ravno tako sem si bil jako poškodoval neko leto mlade breskve s petrolejem, kterege sem nekoliko med vodo primešal ter drevesca, ki so bila jako ušiva, ž njo poškopil, kakor je bilo priporočano. Kamor je padla kapljica olja, se je naredila rujava pika, in vsi mladi vrhi so se mi v malo dneh posušili.

L. Abram.

Domače zdravilo.

* *Kurja očesa na nogah hitro pa gotovo odpraviti.* Vzame naj se v ta namen strok česnja, kateri se stolče in na kurje oko položi ter s cunjjo povije. Česenj mora biti vsaj 24 ur na kurjem očesu; dobro ga je enkrat premeniti; čez malo dni se koža na prstu začne lupiti brez bolečin, in s kožo staro zgine tudi kurje oko. Jez sam sem se jih na ta način popolnoma znebil.

L. Abram.

Nova cestna postava za deželo Kranjsko.

(Konec.)

Kako se odbor sestavlja.

§. 28. Za vsak okraj okrajnih (kantonskih) cest, razen Ljubljanskega obmestnega okraja, kjer dotične posle opravlja mestna gosposka, volijo županstva (župan in občinski svetniki), spadajoči v občine tega okraja, na 3 leta odbor okrajnih cest. Ta odbor obstoji iz 5 k večemu 7 mož.

Volitev odbora se godi v tisti občini, v kateri stoluje cesarska okrajna sodnija, ter vrši se vsled sklica in pod vodstvom ces. okrajnega glavarja.

Število odbornikov, ktere je voliti v odbor okrajnih cest, določajo županstva, poklicana k volitvi. Koj po izvolitvi odbora okrajnih cest se izvolita tudi dva nadomestnika.

Da volitev obvelja, treba je nadpolovične večine glasov pri volitvi zbranih mož.

Kdor sme izvoljen biti v župniški odbor, tudi sme biti v odbor okrajnih cest. Izvoljeni je dolžan sprejeti volitev, ktera ga je zadela. Ako se tega brani, potem nastopijo določila, ktera po občinski postavi veljajo za takega, kdor volitve ne sprejme.

Razen izvoljenih odbornikov v sme v odbor z glasovalno pravico ali samosobno ali po kakem pooblaščenju brez volitve stopiti tudi še tisti, kateri v tem okraju plačuje po največ zemljiškega (gruntnega) davka.

Tako ima tudi deželni odbor pravico, imenovati še enega odbornika.

Prvomestnik.

Odbor za ves čas, dokler ostane veljavna ta volitev, izmed sebe z nadpolovično večino glasov izvoli prvomestnika in prvomestnikovega nadomestnika za izvršujoč organ.

Prvomestnik, ali kedar bi ta ne mogel, tedaj njegov nadomestnik, je predsednik v odborovih shodih ter jih zastopa pred vnanjim svetom.

On sestavi proračun, dá račun, in to oboje ob pravem času položi pred odbor okrajnih cest na pretehtavanje in rešitev; on ima skrbeti zato, da se iztirjajo okrajno cestne naklade, ter drži blagajnico, od ktere ima ključ še en odbornik.

Njemu je nalog, da praviloma vedno vé, kakošne so ceste in druge stvari, ktere spadajo k njim, kako opravljajo cestarji in drugi cestni delavci svoja dela, kako cestne dolžnosti izpolnujejo občine, in kako posamesni odborniki vršé posle, kateri so jim odkazani, ter da vse, kar najde napak in zapazi nasprotnega postavam in dolžnostim, koj sam odpravi ali v to odpravo najde primeren pripomoček.

§. 30. Odbor okrajnih cest si sam določi svoj uradni sedež.

Kar se tiče njegovih zborov in sklepov ter pisem, ktera izdaje, in pa gospodarstva z blagajnico, naj dela po enacih določenih občinskega reda.

Vstop nadomestnikov.

§. 31. Kedar kak odbornik umrje, izstopi, ali če sicer odborskih poslov ne more dalje časa opravljati, naj vstopi nadomestnik, in to tisti, kateri je ob volitvi dobil največ glasov. Ako je bilo po enóliko glasov, razsodi žreb (lozanje).

§. 32. Noben odbornik okrajnih cest, dokler opravlja odborsko službo, ne sme znotraj svojega okraja kakega zidanja ali kacega zalaganja v cestne namere na svoj račun prevzeti.

§. 33. Odborniki okrajnih cest ter tudi zaupni možje, katerim odborniki izročé neposrednje nadzorstvo,

*) To prošnjo tudi živo podpirajo „Novice“.